

Nieuws van het Cultuurhistorisch Centrum Oldambt

Het voorlopig definitieve boek over de Slag bij Heiligerlee
**Heiligerlee, strijd in een
 landschap van glorie en nederlaag**

HEILIGERLEE Strijd in een landschap van glorie en nederlaag

NOORDBOEK

Onlangs heeft het CHC in samenwerking met uitgeverij Noordboek een mooie, nieuwe publicatie gerealiseerd. Het boek is het werk van een aantal nationale en internationale historici, experts inzake het verloop van de Tachtigjarige Oorlog. Een must voor iedere cultuur- of geschiedenisliefhebber.

Op 23 mei 1568 vond de Slag bij Heiligerlee plaats. Ter gelegenheid van de 450-jarige herdenking organiseerde het CHC in mei 2018 een symposium met bijdragen van vooraanstaande historici. De gedwongen verhuizingen en bezuiniging op het werk van het CHC daarna, maakte de publicatie van een gewenst boek moeilijk. Daarom zijn we bijzonder blij dat het, in samenwerking met uitgeverij Noordboek, toch is gelukt een prachtig, informatief boek te realiseren dat in geen Groninger boekenkast mag ontbreken.

Erste overwinning op de Spaanse troepen

De Slag bij Heiligerlee was een eerste overwinning van de strijders van Willem van Oranje op de troepen van de Spaanse koning Filips II. Daarmee is het een belangrijk onderdeel van de Nederlandse vrijheidsstrijd in de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), tegenwoordig De Opstand genoemd. Veel ouderen kennen het verhaal over de militaire strijd nog in grote lijnen van school. Maar wat weten we eigenlijk verder over die korte episode

die zich in het huidige Oldambt afspeelde?

De experts, werkzaam aan verschillende universiteiten, nemen de lezer mee naar de wereld van 1568. Zij gaan in op de triomfantelijke overwinning bij Heiligerlee én de veelal vergeten, kort daaropvolgende nederlaag aan de oever van de Eems bij Jemmingen (nu het Duitse Jemgum). Welke invloed speelde het landschap bij de strijd? Hoe kreeg men de soldaten op de been? Wat was de rol van religie en migratie? Hoe verliep de bijbehorende propagandaoorlog? En hoe keken de Spanjaarden er tegenaan? Vragen die in dit boek nauwgezet aan bod komen naar de laatste stand van historisch onderzoek. Het boek telt 144 pagina's en is rijkelijk voorzien van historisch beeldmateriaal.

Inleidingen door Sietse van der Hoek

Elk hoofdstuk wordt ingeleid door schrijver en hartstochtelijk Groninger Sietse van der Hoek. Geboren in het Westerkwartier, schrijft hij graag en met passie over het noorden (boeken o.a.

Elfstedentocht, Meneer Aart en werk voor de Volkskrant en St. Oude Groninger Kerken). In zijn inleidingen weet hij op geheel eigen wijze verbindingen te leggen tussen 1568 en het heden. Landschapsfotografie van Jep Riedstra uit Nieuwolda geeft een beeld van het huidige Oldambtster landschap. De 17e eeuwse 'Kaart van Wicheringe' van heel Groningen op de schutbladen maakt het boek helemaal af.

Ode aan het Oldambt

Zo ontstaat een soort cultuurhistorische ode aan het Oldambt. En een buitengewoon veelzijdig boek, dat voor elk iets interessants biedt. Dankzij de samenwerking met Noordboek is het boek in heel Nederland in de boekhandel en online verkrijgbaar. Een chique visitekaartje voor het Oldambt dus! Bestel u het boek bij het CHC, dan steunt u niet alleen ons werk, maar krijgt u tot 1 mei a.s. het boek gratis thuisbezorgd (binnen gemeente Oldambt).

Boek nu te koop

Dit bijzondere cultuurhistorische boek kost € 19,90 (formaat circa 22 x 22 cm, 144 pagina's harde koft, taal geheel Nederlands). Het boek is te bestellen via www.chcoldambt.nl. Op de website vindt hier ook een 'inkijkvoorbeeld' met de inhoudsopgave.

Uitstel van expositie Johanneters aan de Noordzeekust

We hadden gehoopt op 17 april de reizende expositie Johanneters aan de Noordzeekust in de kerk in Finsterwolde te openen. Helaas maakt de onzekerheid rond de coronabeperkingen het noodzakelijk deze tentoonstelling uit te stellen. Wij denken op een later tijdstip, als er meer gelegenheid is voor aanvullende activiteiten, meer recht te kunnen doen aan het thema. Toch alvast een kleine vooruitblik...

Op 12 september 2020 ging in het Ostfriesche Jemgum de expositie in première. Het is een unieke grensoverschrijdende samenwerking die is ontstaan op initiatief van de Ihlower Kloosterverein in Aurich. Voor de expositie werken tal van organisaties van de 14 betrokken locaties samen. Ieder klooster heeft zijn eigen informatiepaneel in de expositie in het Duits en Nederlands. De panelen geven een heel mooi overzicht van een netwerk van kloosters langs de kust, waarvan helaas nu niet meer veel te zien is in het landschap. De expositie blijft steeds een maand op dezelfde plek, waar ook aanvullende activiteiten kunnen plaatsvinden. In overleg met de Duitse partners bekijken we de komende tijd hoe het expositie-schema aan te passen.

Schilderij van Johannes de Doper van de Italiaanse schilder Titiaan uit omstreeks 1542

Deelname van twee kerken in Groningen

In Groningen doet naast de kerk in Finsterwolde ook de Mariakerk in Oosterwijinger mee. Dat zijn beide kerken van St. Oude Groninger Kerken waar plaatselijke commissies van vrijwilligers actief zijn in de organisatie. Daarnaast verzorgt Openluchtmuseum Het Hogeland twee locaties: in Warffum en Usquert. Historicus Jochem Abbes (Cultuurhistorisch bureau Siste Viator) is onder meer contactpersoon naar de Duitse partners. Met deze groep betrokkenen werken we samen aan verdere afstemming en invulling van de expositie-activiteiten.

Kloosters ter ere van Johannes de Doper

In de late middeleeuwen (1000-1500) was het kustgebied van Friesland, Groningen en Noord-Duitsland bezaaid met kloosters van verschillende ordes. Het klooster Goldhoorn in Finsterwolde bestond tussen ca. 1300 en 1550 na Christus en was gelegen net ten zuiden van de huidige weg met de naam Goldhoorn. De Johanneterkloosters langs de Noordzeekust hadden een belangrijke rol in onder meer landbouw en waterbeheer.

Opmerkelijk is dat het vaak vrouwenkloosters waren. Voor het zwaardere werk werden 'lekenbroeders' ingeschakeld. Niet-religieuzen die kost en inwoning kregen voor hun werk op het land. Veel van deze kloosters vielen bestuurlijk onder de balije van Steinfurt in het huidige Duitsland.

De Johanneterorde ontstond rond 1050 in Jeruzalem uit een hospitaal voor kruisvaarders dat aan Johannes de Doper was gewijd. Het schijnt dat Friese kruisvaarders talrijk waren en bekend stonden als felle strijders. In die tijd behoorden ook grote delen van het huidige Groningen tot het Friese cultuurgebied.

Vanuit het Johanneterhospitaal groeide een wijdvertakte organisatie door geheel Europa die zich richtte op de verzorging van pelgrims en zieken. Ook ontstond er een militaire tak. In Nederland en Duitsland bestaan nog steeds aan de Johanneters verbonden zorginstellingen; deze zijn inmiddels protestants-christelijk georiënteerd.

De Stefanuskerk in Finsterwolde is ook gebouwd in de late middeleeuwen. Van oorsprong was het een kruiskerk, na de grote Dollardinbraken is hij aanmerkelijk verkleind.

Word nu donateur en ontvang het boek 'Heiligerlee' gratis!

In deze tijd van (nog meer dreigende) gemeentelijke bezuinigingen hebben we uw steun hard nodig om ons werk de komende jaren te kunnen blijven doen. Voor minimaal € 30,- per jaar bent u donateur. U krijgt dan 50% korting op activiteiten als lezingen, tentoonstellingen en rondleidingen én 20% korting op onze publicaties.

Ook ontvangt u regelmatig onze nieuwsbrief met nieuws en tips in uw mailbox. Kiest u voor een donateurschap van

minimaal € 45 per jaar, dan krijgt u nu het boek Heiligerlee gratis thuis (zolang de voorraad strekt).

Ga naar www.chcoldambt.nl of mail: info@chcoldambt.nl. Of stuur per post uw adresgegevens onder vermelding van 'donateur' naar het Cultuurhistorisch Centrum Oldambt, Brugstraat 2, 9679 BR Scheemda. Belt u liever? Spreek dan duidelijk uw naam en telefoonnummer in, dan bellen wij u terug: 06-12461849.

